Norsk Oljemuseum

Årbok 2022

NORSK OLJEMUSEUM

En reise i Equinors historie på Nord-Jæren

I 2022 fylte Equinor 50 år. Bli med på en kjøretur til steder på Nord-Jæren hvor selskapet i disse årene har satt dype spor etter seg.

av Ole Jone Eide

Equinors vidstrakte hovedkvarter på Forus har etter hvert blitt omkranset av en stadig større stål- og betongskog av næringsbygg. Det har gjort selskapets nervesenter til en mindre dominerende, men desto mer etablert milepæl for forbipasserende trafikanter på motorveien mellom Stavanger og Sandnes.

Tar du av fra motorveien og kjører østover i retning Forus travbane, kan du ta komplekset nærmere i øyesyn. Med et oppmerksomt blikk kan du snart skimte hovedinngangen. Her har konsernsjefer ankommet med store planer og gått ut for siste gang, mer eller mindre frivillig: Arve Johnsen, Harald Norvik, Olav Fjell, Helge Lund og Eldar Sætre. I dag er det Anders Opedal som sitter i sjefsstolen.

Konsernsjefene samlet på Equinors 50-årsdag. Foran fra venstre: Harald Norvik og Arve Johnsen. Bak fra venstre: Helge Lund, Olav Fjell, Anders Opedal og Eldar Sætre. Foto: Einar Film og Fortellinger AS

Mektige menn på Forus

Det var under Arve Johnsen (konsernsjef 1972–1988) at Statoil flyttet fra stadig trangere lokaler i Stavanger sentrum – blant annet Lagårdsveien 78 og 80 – til det nybygde hovedkontoret på Forus. Første byggetrinn åpnet i 1979.

Selskapets hovedkvarter på Forus med Gandsfjorden i bakgrunnen. Foto: Øyvind Hagen

Statoils hovedkontor på Forus i 1979. Foto: Equinor/Norsk Oljemuseum

Johnsens store mål var å utvikle Statoil til et vertikalt integrert selskap, det vil si at selskapet skulle involvere seg bredt i oljevirksomhet, fra leting til detaljistsalg. Raffinerivirksomhet var også en del av dette, og overskridelsene på oljeraffineriet på Mongstad var årsaken til at han måtte gi seg i jobben etter å ha ledet Statoil i over 15 år.

Harald Norvik (konsernsjef 1988–1999) skulle lede selskapet i en periode med avpolitisering og økt grad av internasjonalisering. Først og fremst kom den internasjonale satsingen til uttrykk gjennom en allianse med British Petroleum (BP), som stod ved lag gjennom nesten hele 1990-tallet. Norvik var også en sentral strateg når det gjaldt

Ulike navn og logoer har gjennom årene markert bygningenes tilhørighet. Slik så det ut etter endringen fra StatoilHydro til Statoil i 2009. Foto: Harald Pettersen

å legge til rette for delprivatiseringen av Statoil i 2001.

Delprivatiseringen kan sees som et symbol på Statoils påvirkningskraft i politiske prosesser knyttet til selskapets balansegang mellom forretnings- og statsinteresser. I likhet med hos Johnsen var det økonomiske overskridelser (denne gang på Åsgard) som førte til Norviks avgang.

Olav Fjell (konsernsjef 1999–2003) ledet selskapet da det ble børsnotert i 2001. Han fortsatte den internasjonale satsingen, men ble felt av korrupsjonssaken i Iran.

Helge Lund satt som leder i ti år, fra 2004 til 2014, en periode preget av høye oljepriser og vilje til å satse på en moden norsk sokkel og ikke minst internasjonalt. En viktig seier for Statoil

under Lund var gjennomføringen av fusjonen med olje- og gassdivisjonen til Hydro. Flere tidligere forsøk på å få til dette hadde stoppet opp på grunn av sterk motstand. Men initiativlysten – og evnen – var likevel ukuelig, og i 2006/2007 lyktes fusjonsbestrebelsene. Selskapet ble nå en svært dominerende aktør på norsk sokkel.

Dette fikk også betydelige konsekvenser for selskapets posisjon på Nord-Jæren – med sin store leverandørindustri. Etter fusjonen ble det for alvor satt i gang internasjonal satsning med store oppkjøp blant annet i Nord-Amerika.

Ved Lunds avgang var Statoil blitt et større selskap, og ikke minst et langt mer internasjonalt orientert selskap enn tidligere. Dette hadde gitt verdifulle, men også kostbare erfaringer.

Eldar Sætre (konsernsjef 2014–2020) tok over da oljeprisen var på full fart nedover. En av de viktigste oppgavene var å sikre at utbygginger var økonomisk forsvarlige å gjennomføre i en periode med lave oljepriser. Under Sætre kom også klimautfordringen inn med stor tyngde i form av Parisavtalen i 2015. Fornybar energi fikk en mer framtredende posisjon i selskapet. Selv om investeringene i petroleum

2. november 2020: Eldar Sætre ønsker Anders Opedal velkommen til hovedkontoret på Forus på Opedals første dag som konsernsjef.
Foto: Jon Ingemundsen

fremdeles var suverent størst, gikk en større del av investeringene til vindkraft, sol og karbonfangst.

Anders Opedal (konsernsjef fra 2020) overtok med en ambisjon om at Equinor skulle være klimanøytralt i 2050. Oppdraget fra styret var «[-] å akselerere Equinors utvikling som et bredt energiselskap, og å øke verdiskapingen for våre aksjonærer gjennom energitransisjonen.» Klimaspørsmålet gir selskapet en helt annen type utfordring enn tidligere. I et slikt perspektiv – i rommet mellom industritradisjon og energitransisjon – ligger muligheten for å kunne forlenge rollen som en hjørnesteinsbedrift, ikke minst lokalt på Nord-Jæren.

Men la oss nå dra videre fra hovedkvarteret og konsernsjefenes virke opp gjennom årene. Vi skal imidlertid ikke særlig langt.

Kart: I løpet av 45 minutt kan man kjøre gjennom viktige deler av lokal og nasjonal oljehistorie. Kart basert på skjermdump fra Google Maps

Bensinstasjonsikon

Om du følger veien (Forusbeen) et par hundre meter østover, kommer du til neste attraksjon. En av de nærmeste naboene til Equinor-hovedkvarteret er symbolsk nok en bensinstasjon – og ikke en hvilken som helst utgave av arten. La oss spole noen år tilbake:

Svært mange husker Statoil-stasjonene. Konsernnavnet og logoen synliggjorde selskapets tilstedeværelse i hverdagen vår. I likhet med andre bensinstasjoner manifesterte de forbindelsen mellom veikulinarisk og forbrenningsmotorisk appetitt – i form av kundens drevne og tidvis koordinerte håndtering av baconpølser og bensinpumper.

Det spesielle med Statoil-stasjonene var at dette skjedde på et sted som kunne skape visuell tilhørighet, det var jo tross alt – også etter delprivatiseringen i 2001 – en slags fellesskapsfølelse knyttet til det gamle statsoljeselskapet.

Og sist, men ikke minst: I den grad den jevne nordmanns selvrealisering var knyttet til bilens velsignelser, bidro Statoil-stasjonene til en nærmest komplett oppfylling av

I over 20 år hadde mange bensinstasjoner langs norske veier en umiskjennelig kobling til landets største oljeselskap. Her et eksempel fra Sandnes. Foto: Øyvind Hagen/Equinor

Maslows behovspyramide, fra grunnleggende ernæringsbehov til spektakulære bilferier.

Samtidig var disse bensinstasjonene med på å realisere – og ikke minst visualisere – Arve Johnsens allerede nevnte prosjekt, nemlig at statsoljeselskapet skulle engasjere seg i hele verdikjeden – fra leting, produksjon, transport, lagring, videreforedling og distribusjon til salg, for eksempel av drivstoff.

Bensinstasjonen på Forus – den du nå står ved – ble på begynnelsen av 1990-tallet den første Statoil-stasjonen i Norge. Samtidig var den også den siste som tok ned skiltene til fordel for Circle K – i 2017.

Plattformenes fødested

Med full mage og tank, ta så turen nordover på riksvei 44 til SR-Bank Arena (tidligere Viking Stadion) og ut mot Hinna-/Jåttåvågen ved Gandsfjorden. Hold rett kurs (følg Jåttåvågveien)

Hamskiftet: Statoil-stasjonen på Forus blir til Circle K. Foto: Shadé B. Martins/Norsk Oljemuseum

og du vil rett foran deg se hvordan symbolet på det som fikk dette stedet til å syde av liv, vokse seg større og større: Det skjeve tårnet – beviset på at oppfinnsomme ingeniører kunne utfordre etablert betongteknologi på nye måter.

Betongplattformene – Condeep-ene – som ble bygget her, ga arbeid til mange tusen personer, både folk fra distriktet og gjestearbeidere. Resultatet står solid plantet ute på sokkelen, og er bokstavelig talt fundamentet for en stor del av norsk petroleumsproduksjon.

Som en sentral rettighetshaver til, og senere operatør av, for eksempel Statfjordfeltet og Trollfeltet var Statoil viktig når det gjaldt å skape arbeidsplasser i Jåttåvågen. Ikke minst gjaldt dette byggingen av understellet til de tre Gullfaks-plattformene. På Gullfaks var Statoil operatør fra starten og hadde store eierandeler.

Det skjeve tårnet rager fremdeles i Jåttåvågen, selv med mange nye byggeprosjekter i området. Foto: Jan Inge Haga.

Mot skyene

Hvis vi beveger oss nordover mot Stavanger på riksvei 44, dukker etter hvert et landemerke fra 1970-tallet opp på høyre side. I 1972 stod Lagårdsveien 78 og 80 ferdig. Bygningskomplekset bestod av en lavblokk og det som ble kjent som «skyskraperen på Lagårdsveien». Fra 1972 leide Statoil kontorer i komplekset, før selskapet flyttet til dagens hovedkvarter på Forus. Fremdeles er høyblokken en karakteristisk del av Stavangers bybilde, og har siden Statoil var leietager huset både fylkesmann/statsforvalter og Statens veivesen. I dag huser komplekset sykehus, butikker og kontorer.

Verftskjempen

Lagårdsveien leder oss videre mot Stavanger sentrum. Vi kjører gjennom Bergelandstunnelen og over bybrua til Buøy.

Flytende i dokken er betongunderstellet til Statfjord A og i tørrdokk ser vi Brent D, bak skimtes Brent B (til venstre) og Beryl A.
Foto: Norsk Fly og Flyfoto A/S / Norsk Oljemuseum

Statoils kontorer i høyblokken på Lagårdsveien.
Foto: Leif Berge/Equinor

Her har Rosenberg Verft i over hundre år vært en av de viktigste industriarbeidsplassene i Stavanger-regionen. Gjennombruddet som offshoreverft kom i 1978, da bedriften fikk i oppdrag å bygge Statfjord Bs bolig- og produksjonsdekk. Fire år senere vant virksomheten anbudsrunden om å konstruere Statfjord C-dekket. Andre store ordrer var Gullfaks B og Veslefrikk i henholdsvis 1985 og 1989, samt oppdrag i tilknytning til blant annet Troll og Åsgard.

På alle disse feltene har Statoil/Equinor stått sentralt som eier og/eller operatør. Plattformdekkene hadde – bokstavelig talt – en direkte kobling til betongunderstellene som ble bygget i Jåttåvågen. Dette gjorde dem til viktige prosjekter i Stavanger-regionens industrihistorie.

Utsikt og innsikt

Fra Buøy kan du rett over byens indre havne-basseng skimte et bygg i stein, glass, stål og aluminium. Det er Norsk Oljemuseum, et naturlig sted for å oppsummere dagens kjøretur og fordype seg videre i både oljehistorien generelt og Statoils/Equinors historie spesielt – både lokalt, nasjonalt og internasjonalt. Museet ligger bare en kort biltur tilbake over bybrua.

Vi har nå besøkt dagens og tidligere tiders administrative hovedkvarter, detaljistleddet (bensinstasjonen) og industrivirksomheter som stod sentralt i byggingen av flere av installasjonene på norsk sokkel. Alt dette

Statfjord C bygges på Rosenberg verft. Foto: Mobil Exploration Norway Inc./Norsk Oljemuseum

Vi avslutter kjøreturen på Norsk Oljemuseum. Her er det mulig å fordype seg i norsk oljehistorie. Foto: Matthias Dengler/Norsk Oljemuseum

representer essensielle deler av Statoils/Equinors aktiviteter de siste 50 årene.

Med dette er vår geografiske og historiske kjøretur i Equinors lokalområde i mål, men det er nok av lesestoff for den som vil gå dypere inn i temaet: Norsk Oljemuseum har laget nettsiden equinor.industriminne.no, som gir mange perspektiver på selskapets historie gjennom nesten 200 artikler på norsk (samt engelsk oversettelse).

I tillegg kommer nettsidens kart-, foto- og litteraturressurser. Universitetet i Oslo står dessuten bak et tobinds historieverk om selskapet.

Ta deg tid til å se litt nærmere på historien til et selskap som har vært med på å endre Nord-Jæren, men som også har hatt stor innflytelse i Norge og internasjonalt. Kanskje blir du litt klokere. En ting er i alle fall sikkert: Turen fra Forus via Jåttåvågen til Stavanger vil aldri bli helt den samme.

Noter

1 Gjerde, Øye Kristin 2022. «Kongen av Forus». https://equinor.industriminne.no/kongen-av-forus/

2 Om avgangen, se f.eks. Eide, Ole Jone 2022. «Arve Johnsens avgang». https://equinor.industriminne.no/arve-johnsens-avgang/ Om Johnsen generelt, se f.eks. Gjerde, Kristin Øye 2022. «Arve Johnsen - en fremsynt leder» https://equinor.industriminne.no/arve-johnsen-en-fremsynt-pioner

3 Eide, Ole Jone 2022. «Initiativets makt». https://equinor.industriminne.no/initiativets-makt-2/

4 Gjerde, Kristin Øye 2022. «Harald Norvik – en målrettet leder». https://equinor.industriminne.no/harald-norvik-en-malrettet-leder/

5 Om fusjonen, se Boon, Marten 2022. *En nasjonal kjempe. Statoil og Equinor etter 2001,* s. 172-211. Universitetsforlaget. Se også Eide, Ole Jone 2022. «Fusjonen med Hydro – en ventet overraskelse». https://equinor.industriminne.no/fusjonen-med-hydro-en-ventet-overraskelse/

6 Eide, Ole Jone 2022. «Helge Lund – vilje til vekst». https://equinor.industriminne.no/helge-lund-vilje-til-vekst/ For utdyping, se Boon 2022, s. 214-255.

7 Eide, Ole Jone 2022. «Eldar Sætre – kontinuiteten i konsernet». https://equinor.industriminne.no/eldar-saetre-kontinuiteten-i-konsernet/

8 Equinor 2020. «Equinor annonserer ambisjon om å bli et klimanøytralt selskap» https://www.equinor.com/no/news/archive/20201102-emissions (Besøkt 28.12.2022.)

9 Equinor 2020. «Anders Opedal tar over som konsernsjef i Equinor 2. november 2020», (publ. 10.08.2020) https://www.equinor.com/no/news/archive/20200810-management (Besøkt 28.12.2022.)

10 Om Equinors omstilling i det grønne skiftet, se Boon 2022, s. 322-361.

11 Stangeland, Julia 2022. «Frå Statoil til Circle K». https://equinor.industriminne.no/fra-statoil-til-circle-k/ ; Eide, Ole Jone 2022. «Fra bensinstasjon til leting og produksjon». https://equinor.industriminne.no/fra-bensinstasjon-til-leting-og-produksjon/

12 Kalles heretter Jåttåvågen for enkelthets skyld.

13 Sandberg, Finn Harald 2018. «Det skjeve tårn i Stavanger». https://draugen.industriminne.no/nb/2018/05/14/det-skjeve-tarn-i-stavanger/

Se også *Kommunedelplan for Stavanger 2010-2025*. 2011, s. 93. https://www.stavanger.kommune.no/siteassets/samfunnsutvikling/planer/kommunedelplaner/kulturminner/kulturminneplan-stavanger-2010-2025-tekstdel.pdf

14 Om Statoil og Gullfaks, se f.eks. Thomassen, Eivind 2022. *Middel og mål. Statoil og Equinor 1972-2001,* s. 210-222. Universitetsforlaget.

15 Austbø, Anne Tove m.fl. (red.) 2008. *Stavanger byleksikon*. Wigestrand, s. 407. Et større historieverk om verftet ble laget til 100-årsjubileet: Nerheim, Gunnar m.fl. 1995. *I vekst og forandring. Rosenberg Verft 100 år. 1896-1996.* Kværner Rosenberg a.s.

16 https://equinor.industriminne.no/

17 Thomassen, Eivind 2022. *Middel og mål. Statoil og Equinor 1972-2001* og Boon, Marten 2022. *En nasjonal kjempe. Statoil og Equinor etter 2001*. Universitetsforlaget. Thomassens bind baserer seg i vesentlig grad på hans doktorgradsavhandling *The Crude Means to Mastery: Norwegian National Oil Company Statoil (Equinor) and the Norwegian State 1972-2001.* UiO, 2020.